

(אלי מנדל הינו החבר הפעיל והוותיק ביותר בוועד ארגון קובל ובאגוד ווהלין מיום היווסדם)

סבא-רבא שלי – רבי **אליע** (אליהו) היה רב בקובל. היו לו שלושה בנים, סבי יוסף-יהודה, יוסקה, מוינה ובת אחת, רחל. ב-1912, עם חנוכת בית הכנסת הגדול, נעשה סבי, ר' **יוסף יהודה**, לרב של בית הכנסת. הוא גם היה בעל הקריאה והיה רשאי לערוך חופה ונישואין. בכל חג הוא ניהל את התפילה בקדושה – ומכל אלה היה לו בקושי כסף להכין את השבת...

לאחר שנפטר סבי, תפס אחיו **יוסקה** את מקומו כרב של בית הכנסת הגדול. היה לו בן, **טוביה** ולו נולדו בת, גולדה, ובן, **פאליק** שעלה ארצה כחלוץ.

אח נוסף של סבי, **מוינה**, היה מוהל. נולדו שלוש בנות שנרצחו ע"י הנאצים. אחות סבי, **רחל**, נחשבה לצדיקה במשפחתנו. תמיד היתה עטופה בצעיף לבן, הירבתה להתפלל והתפרנסה מתפירת לבנים. בנה, **שמואל דקטור** עזב את קובל, עבד בדפוס בסלוביטה, ברח בזמן המהפכה לקישינב. שתי בנות היו לו, אחת מהן **סלובה** שנישאה ל**מוריס ליברול**, שגם לו היה בית דפוס בקישינב. בבתי הדפוס האלה הודפסו כל העיתונים היידיים והצינזיים שיצאו באיזור באותה תקופה. מוריס ליברול ברח מהנאצים ונפטר מרעב. בנו ניצל ונפטר לא מזמן באוקראינה. אני זוכר ששמואל דקטור נהג לשלוח כל שנה, לקראת פסח וראש השנה, לשטיבל הריזני בקובל, שתי חביונות – האחת של יין לבן והאחרת של יין אדום. הוא עשה זאת, כי כל המשפחה שלנו היתה מחסידי הרבי מריזין. לשמואל היה גם בן, **מנדל**, שחי בקישינב ולו שלוש בנות ובן **גרישה**, מהנדס שנסע לאמריקה, שם נולדו לו שתי בנות. **אינה**, בת מנדל דקטור נישאה לסשה, עלתה ארצה ולה שני בנים, שמוליק ואשר ומשפחותיהם.

לסבי יוסף-יהודה מנדל היו ארבעה בנים ובת אחת, ברכה. אבי **שמואל** היה הבכור שבהם. בן נוסף היה **מנדל** (מנחם). כשפרצה מלחמת רוסיה-יפאן ב-1905, מנדל נמלט ללמברג שהיתה אז תחת שלטון אוסטריה. עבד שם בבית דפוס, נשא אשה ונולדו לו בן **אליהו** ובת **אטקה** שנרצחה בשואה. אליהו מנדל למד רפואה בפראג ושימש רופא בבית החולים בלמברג. במלחמת העולם השנייה הוא הצטרף לצבא האדום ולאחר המלחמה הגיע לישראל. נשא לאשה את פולה ונולדה לו בת, **סבינה**, ציירת ומורה לאומנות בחיפה.

שני בנים נוספים היו ליוסף-יהודה, שמו של אחד מהם הוא **ברוך**. הם עבדו בבית הדפוס הנודע בסלביטה, שהדפיס בזמנו את אחת המהדורות המדוייקות ביותר של התלמוד הבבלי. הם עסקו בעבודה זו מכיוון שסבי לא הסכים שבניו יהיו רבנים כמותו. שני הבנים נפטרו בצעירותם.

ברכה, בתו של סבי, השתתפה במהפכה של 1905. כשהמהפכה דוכאה, הצליחה להימלט לאמריקה והקימה משפחה משלה, בן ושתי בנות.

אבי שמואל נשא לאשה את אמי **פייגה-לאה**, שבאה מהכפר קוזליניץ' שליד מלניצה. לאביה של אמי, **יוסף קובריץ** שהיה שוחט במלניצה ובקוזניליץ' היו שש בנות והוא היה צריך לעמול בפרך כדי לחסוך די כסף לנדוניה עבור כולן. אחיות אמי הזכורות לי: **שינדל**, **אתל**, **רבקה פרלמוטר** ו**רחל**, שנשאה לחסיד **בן ציון ביין**, שכל משפחתה הושמדה ע"י הנאצים.

לאחר הנישואין, פתח אבי שמואל מנדל חנות לשוקולד בקובל. בתחילה היתה אמי חייבת לנהל את העסק, מפני שאבי, שהיה גבר חסון, גוייס לצבא הרוסי למשך שלוש שנים, ושירת בו כמתופף.

כאשר נפטרה סבתי, נשא סבי יוסף-יהודה אשה חדשה, צעירה, ושמה **אסתר רבקה**. היא היתה אדוקה מאוד. הקימה בביתם "חדר" לבנות וכך סייעה בפרנסת המשפחה. לסבי ולה נולדו שתי בנות. האחת נסעה לאמריקה והשנייה נסעה עם בעלה לפאריז. סבי נפטר בגיל צעיר יחסית. אלמנתו נסעה לאמריקה ולאחר מכן, בתקופת המנדט, עלתה ארצה.

אני, אלי מנדל, עליתי ארצה כחלוץ ואיש השומר הצעיר בשנת 1931. לאחר שהתאקלמתי בארץ ביקשתי להביא ארצה את הוריי. בקשתי נענתה, קיבלתי סרטיפיקט בשבילם ויום אחד בשנת 1938, הגיעו הוריי באונייה לנמל חיפה. אבי התאקלם במהירות בישראל. שלושה חודשים לאחר בואו כבר עבד אצל אבא איש משלוחים שסיפק ממתקים ושוקולד לחנויות בתל-אביב. אני זוכר שאבי אמר לי אז: "ארץ ישראל זוהי ארץ זהב...".